

PIETEIKUMA TIESĪBAS ADMINISTRATĪVAJĀ TIESĀ UN VARAS DALĪŠANAS PRINCIPS

STANDING BEFORE THE ADMINISTRATIVE COURT AND THE PRINCIPLE OF SEPARATION OF POWERS

Inga Bērtaite-Pudāne, Mg. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

Summary

Standing before the administrative court and the principle of separation of powers is a relatively rarely discussed topic in the continental legal tradition. This article focuses on the said topic in the Latvian legal system. The possible impact of the individual legal standing, as well as of *actio popularis* in environmental cases, on the principle of separation of powers is analysed separately.

Atslēgvārdi: pieteikuma tiesības, *actio popularis*, varas dalīšanas princips

Keywords: legal standing, *actio popularis*, principle of separation of powers

Ievads¹

Pieteikuma tiesības (*standing* – angļu val., *Klagebefugnis* – vācu val., *locus standi* – latīņu val.) jeb tiesības iniciēt administratīvo procesu tiesā ir procesuāls jautājums, kas tiesnesim jāizlemj ikvienā administratīvajā lietā. Tomēr pieteikuma tiesībām ir nozīmīga loma ne tikai administratīvajā procesā, bet arī plašākā – tiesību sistēmas – kontekstā. Amerikas Savienoto Valstu tiesībās aktuālu diskusiju priekšmets ir pieteikuma tiesību ietekme uz varas dalīšanas principu.² Turpretim britu tiesībās, kas arī pieder pie angloamerikāņu tiesību saimes, šāda diskusija nav raksturīga.³ Salīdzinoši maz par pieteikuma tiesībām kontekstā ar varas dalīšanas principu diskutē kontinentālajā Eiropā. Tur diskusija par pieteikuma tiesību ietekmi uz varas dalīšanas principu saistīta pārsvarā ar *actio popularis* vides tiesībās. Šajā sakarā

¹ Autore pateicas Žanetai Mikosai par vērtīgajām diskusijām raksta temata sakarā, kā arī Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājai Veronikai Krūmiņai un zvērinātam advokātam Sandim Bērtaitem par komentāriem raksta tapšanā. Rakstā pausts autores personīgais viedoklis.

² Sk., piemēram: Scalia A. The Doctrine of Standing as an Essential Element of the Separation of Powers. *Suffolk University Law Review*, 1983, Vol. 17, Issue 4, pp. 881–900; Elliott H. The Functions of Standing. *Stanford Law Review*, 2008, Vol. 61, Issue 3, pp. 459–518; Hessick F. A. The Separation-of-Powers Theory of Standing. *North Carolina Law Review*, 2017, Vol. 95, Issue 3, pp. 673–728.

³ Vairāk sk., piemēram: Cane P. *Controlling Administrative Power. An Historical Comparison*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, pp. 492–493.

vērā ņemams, ka Orhūsas konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem⁴ (turpmāk – Orhūsas konvencija)³ 9. panta trešā daļa, kas paredz sabiedrības plašu pieeju tiesai vides jomā, tika veidota, iedvesmojoties no “iedzīvotāja prasības” (*citizen suit* – angļu val.) Amerikas Savienoto Valstu tiesībās.⁵

Pieteikuma tiesību iespējamā ietekme uz varas dalīšanas principu ir cieši saistīta ar attiecīgajā tiesību sistēmā pastāvošo valsts iekārtu un formu, konstitucionālajām tradīcijām, pieteikuma tiesību regulējumu, kā arī valsts starptautiskajām saistībām. Varas dalīšanas princips Latvijas tiesību doktrīnā ir plaši analizēts⁶, tāpēc raksta ierobežotā apjoma dēļ tas šeit netiks izvērst, tomēr autorei ir zināms tikai viens darbs, kurā varas dalīšanas princips Latvijas tiesību sistēmā aplūkots kontekstā ar pieteikuma tiesībām administratīvajā tiesā.⁷

Raksta mērķis ir ieskicēt problēmjautājumus un to iespējamus risinājumus, vienlaikus pievēršot uzmanību šim tematam un rosinot par to plašāku diskusiju. Rakstā pieteikuma tiesības varas dalīšanas principa kontekstā analizētas, atsevišķi aplūkojot individuālās pieteikuma tiesības, atbilstoši kurām tiesību vērsties administratīvajā tiesā priekšnoteikums ir privātpersonas subjektīvo tiesību vai interešu aizskārums, un *actio popularis* jeb populārsūdzību – pieteikumu sabiedrības interešu aizsardzībai.

1. Individuālās pieteikuma tiesības un varas dalīšanas princips

Ar individuālām pieteikuma tiesībām šajā rakstā apzīmētas pieteikuma tiesības, kuru pamatā ir individuālu subjektīvo tiesību vai interešu aizskārums. Pie Rietumu tiesību loka piederīgo valstu nacionālajās administratīvajās tiesībās raksturīgi divi individuālo pieteikuma tiesību modeļi: viens vērst uz subjektīvo publisko tiesību aizsardzību (*rights-based* – angļu val., *Verletzenklage* – vācu val.), otrs – uz interešu aizsardzību (*interest-based* – angļu val., *Interessentenklage* – vācu val.).⁸ Uz subjektīvo publisko tiesību aizsardzību vērstā pieteikuma tiesību modelī, lai atzītu personas pieteikuma tiesības, nepieciešams konstatēt subjektīvās publiskās tiesības, kuru priekšnoteikums parasti ir materiālo tiesību norma.⁹ Savukārt uz interešu aizsardzību vērstā pieteikuma tiesību modelī, lai atzītu personas pieteikuma tiesības, parasti ir

⁴ Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Latvijas Vēstnesis, 26.04.2002., Nr. 64 (2639).

⁵ Mikosa Ž. Implementation of the Aarhus Convention through *Actio Popularis* – Article 9 (3) of the Aarhus Convention and *Actio Popularis*. In: Jendroška J., Bar M. (eds.). *Procedural Environmental Rights: Principle X in Theory and Practice*. Cambridge: Intersentia, 2018, p. 267.

⁶ Sk., piemēram: Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 193.–196. lpp.; Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. 3. izd. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021, 262.–284., 560.–569. lpp.

⁷ Mikosa Ž. Implementation of Article 9 (3) of the Aarhus Convention through an *actio popularis* – challenges and limitations. Legal standing and the enforcement of environmental law. PhD Thesis. Defended on 3 June 2019 at the Copenhagen University, 393 p. Nav publicēts.

⁸ Bērtaite-Pudāne I. Tiesības un intereses administratīvajā procesā tiesā: pirms 100 gadiem un mūsdienās. *Jurista Vārds*, 21.12.2021., Nr. 51/52 (1213/1214), 30. lpp.

⁹ Turpat.

pietiekami ar personas tiešu interesi (ieinteresētību), tostarp ekonomisku vai morālu, un šai interesei nav jābūt pamatotai ar tiesību normu.¹⁰

Tiesību zinātnē ir atzīts, ka pieteikuma tiesības korelē ar tiesas lomu administratīvajā tiesvedībā.¹¹ Attiecīgi atkarībā no pieteikuma tiesību modeļa atšķiras arī tiesas primārā loma administratīvajā tiesvedībā. Tas, cik lielā mērā pieteicējam ir jābūt skartam, lai varētu iniciēt administratīvo tiesvedību, norāda uz to, vai konkrētajā valstī administratīvā tiesvedība primāri ir vērsta uz personu individuālu aizsardzību vai arī uz vispārēju tiesiskuma nodrošināšanu valsts pārvaldes lēmumos un rīcībā.¹² Jo pieteikuma tiesību priekšnoteikumi ierobežojošāki, jo vairāk administratīvās tiesvedības process vērsts uz personu individuālu subjektīvo tiesību aizsardzību, savukārt – jo pieteikuma tiesību priekšnoteikumi plašāki, jo vairāk administratīvās tiesvedības process vērsts uz vispārēju tiesiskuma nodrošināšanu.

Latvijā juridiskajā praksē vispāratzīta ir varas dalīšanas principa loma personas individuālo tiesību un tiesisko interešu nodrošināšanā. Varas dalīšanas principa īstenošana nav pašmērķis, bet gan viens no individuālās brīvības aizsardzības un pamattiesību nodrošināšanas līdzekļiem.¹³ Valsts varas sadalīšana trijos funkcionālos atzaros un to īstenošanas uzdošana dažādiem valsts varas orgāniem, kas cits citu savstarpēji arī kontrolē, rada nepieciešamos priekšnoteikumus valsts varas mērenībai un racionālai lēmumu pieņemšanai, samazinot risku, ka valsts vara varētu tikt izmantota ļaunprātīgi vai vērsta pret indivīda brīvību.¹⁴ Arī Satversmes tiesa ir norādījusi, ka varas dalīšanas mērķis ir personas tiesību un brīvību nodrošināšana, lai nepieļautu demokrātiskas tiesiskas valsts modeļa aizstāšanu ar autoritāru režīmu vai vienas personas patvaldību.¹⁵

Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. No tiesiskas valsts principa izriet prasība pēc efektīvas aizskarto tiesību aizsardzības.¹⁶ Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskā valstī tieši tiesas ir efektīvākais mehānisms, kas, izvērtējot katru gadījumu individuāli, var konstatēt, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp konkrētās personas tiesībām un sabiedrības interesēm.¹⁷

Konkretizējot Satversmes 92. pantu administratīvajā procesā tiesā, Administratīvā procesa likuma¹⁸ 31. panta otrajā daļā paredzēts, ka pieteikumu, izņemot likumā noteiktos gadījumus, var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas. Autore jau iepriekš ir atzinusi, ka Latvijas administratīvo tiesu praksē Administratīvā procesa likuma 31. panta otrajā daļā minētās “tiesības vai tiesiskās intereses” pamatā tiek piemērotas veidā, kas ļauj

¹⁰ Bērtaite-Pudāne I. Tiesības un intereses administratīvajā procesā tiesā: pirms 100 gadiem un mūsdienās. Jurista Vārds, 21.12.2021., Nr. 51/52 (1213/1214), 30. lpp.

¹¹ Barents R. EU Procedural Law and Effective Legal Protection. Common Market Law Review, 2014, Vol. 51, Issue 5, p. 1445.

¹² Sal.: Cane P. Administrative Law. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 79.

¹³ Grigore-Băra E. u. c. 2014, 194. lpp.

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Satversmes tiesas 2007. gada 9. oktobra spriedums lietā Nr. 2007-04-03, 12. punkts. Latvijas Vēstnesis, 12.10.2007., Nr. 165 (3741).

¹⁶ Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-32-05, 24. punkts. Latvijas Vēstnesis, 02.07.2018., Nr. 130.

¹⁷ Sk., piemēram: Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra spriedums lietā Nr. 2013-06-01, 11. punkts. Latvijas Vēstnesis, 20.12.2013., Nr. 250.

¹⁸ Administratīvā procesa likums: LV likums. Latvijas Vēstnesis, 14.11.2001., Nr. 164.

secināt, ka Latvijā praksē pastāv uz subjektīvo tiesību aizsardzību vērsts pieteikuma tiesību modelis.¹⁹ Arī Administratīvā procesa likuma 2. pantā definētajos likuma pamatmērķos akcentētas konkrētas publiski tiesiskās attiecības starp valsti un privātpersonu. Tomēr jāpiekrīt Administratīvā procesa likuma projekta darba grupas vadītāja Arvīda Dravnieka norādītajam, ka “likuma mērķis ir ne tikai noskaidrot patiesību konkrētajā lietā, bet arī veikt valsts pārvaldes pieņemto lēmumu darbības uzraudzību”²⁰. Arī profesors Kārlis Dišlers jau 20. gadsimta 30. gados rakstīja, ka administratīvo tiesu darbībā rokrokā iet gan objektīvās likumības uzturēšana, gan subjektīvo tiesību aizsardzība.²¹ Arī mūsdienās atzīts, ka neviena tiesību sistēma nav vērsta tikai uz vispārējā tiesiskuma vai subjektīvo tiesību aizsardzību.²² Praksē ikviens valsts pārvaldes tiesiskuma pārbaudes sistēma tiesā demonstrē abu koncepciju iezīmes, lai gan atšķirīgā apjomā.²³ Tāpēc atkarībā no pieteikuma tiesību modeļa ir iespējams runāt par konkrētajā tiesību sistēmā pastāvošo tiesas primāro un pastarpināto lomu administratīvajā tiesvedībā.

Apkopojot – no Satversmes 92. panta pirmā teikuma un Administratīvā procesa likuma 31. panta otrās daļas izrietošās pieteikuma tiesības praksē atbilst uz subjektīvo publisko tiesību aizsardzību vērstam pieteikuma tiesību modelim. Tādējādi Latvijā administratīvo tiesu primārā loma ir personas subjektīvo tiesību aizsardzība. Pastarpināti, tiktāl, ciktāl tas iespējams šādā uz subjektīvo tiesību aizsardzību vērstā pieteikuma tiesību modelī, ņemot vērā ierobežoto pieeju tiesai, administratīvā tiesa vienlaikus nodrošina arī vispārēju tiesiskuma uzraudzību valsts pārvaldes darbībā. Šāda primāri uz privātpersonu subjektīvo tiesību aizsardzību vērsta administratīvās tiesas loma, aizsargājot aizskartās privātpersonas no valsts pārvaldes patvaļas, atbilst tiesas tradicionālajai lomai varas dalīšanas sistēmā.²⁴ Pieņemot izskatīšanai šādus pieteikumus, administratīvā tiesa īsteno savu sūtību – veic kontroli pār valsts pārvaldes darbību tiesiskumu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsts pārvaldi un privātpersonu, tādējādi atbilstoši savai kompetencei nodrošinot valsts varas atzaru savstarpējo līdzsvaru un atsvaru.

2. *Actio popularis* un varas dalīšanas princips

Jautājums par *actio popularis* un varas dalīšanas principu Latvijā nav hipotētisks, jo atbilstoši Vides aizsardzības likuma²⁵ 9. panta trešajai daļai vides tiesībās Latvijā ir

¹⁹ Bērtaite-Pudāne I. 2021, 35.–36. lpp.

²⁰ Latvijas Republikas 7. Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas sēdes darbam ar Administratīvā procesa likumu 2000. gada 13. marta protokols Nr. 26. Sk.: Latvijas Republikas 7. Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas darbam ar Administratīvā procesa likumu sēžu protokoli ar pielikumiem Nr. 21–30, 1. sēj., 2000. gada 12. janvāris – 10. aprīlis. Fonds Nr. 2001, apraksts Nr. 7–15, lieta Nr. 303, 65. lpp. Nav publicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā.

²¹ Dišlers K. Subjektīva tiesība, legāla interese un objektīva likumība. Jurists, 1929, Nr. 2.

²² Perroud T. Constitutional Structure and Basic Characteristics of the Legal Systems Examined (Concerning Judicial Review). In: Backes C., Eliantonio M. Judicial Review of Administrative Action. Oxford, London, New York, New Delhi, Sydney: Hart, 2019, p. 42.

²³ Barents R. 2014, p. 1445.

²⁴ Sk., piemēram: “Tiesu sociālā loma izpaužas cilvēka tiesību un interešu tiesiskā aizsardzībā, kas demokrātiskā valstī ir tiesību virsvadības nodrošināšana.” Grām.: Pleps J. u. c. 2021, 569.–570. lpp.

²⁵ Vides aizsardzības likums: LV likums. Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr. 183.

paredzēts *actio popularis*. Minētajā normā noteikts, ka sabiedrība ir tiesīga pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi.

Actio popularis varas dalīšanas principa kontekstā rada vairākus problēmjautājumus. Būtiskākais no tiem – vai pieļaujama ir tiesas kontrole pār valsts pārvaldes darbības tiesiskumu gadījumā, ja tā neskar nevienu personu individuāli, bet ir vērsta uz sabiedrības kopējo interešu aizsardzību, vai arī sabiedrības kopējo interešu aizsardzība, nepastāvot individuālam tiesību vai interešu aizskārumam, ir ekskluzīva pārējo valsts varas atzaru kompetence? Nav šaubu, ka sabiedrības vispārējās interesēs nebūtu pieļaujama likumdevēja tieši nesakcionēta tiesu varas īstenota kontrole pār valsts pārvaldes darbību tiesiskumu, jo tādējādi tiesa patvaļīgi uzurpētu varu un pārkāptu varas dalīšanas principu. Tāpat ir acīmredzami, ka mūsdienu demokrātijā nespētu funkcionēt vispārējs *actio popularis*, ka sabiedrības interesēs tiesā varētu vērsties jebkurš par jebko.²⁶ Tāpēc precizējot jautājums ir par likumdevēja sankcionētu *actio popularis* vides aizsardzības jomā pieļaujamību varas dalīšanas sistēmā.

Žaneta Mikosa, kura ir padziļināti pētījusi *actio popularis* vides tiesībās, tostarp Latvijas tiesību sistēmā, secinājusi, ka Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertas minimālās prasības, kas valstij jāgarantē, taču likumdevējs nav ierobežots, tostarp ņemot vērā starptautiskās saistības, likumā paredzēt plašāku pieeju tiesai, ja tas nepieciešams ar konstitūciju aizsargāto vērtību (tiesību uz labvēlīgu vidi) aizsardzībai.²⁷ Var piekrist Žanetai Mikosai, ka, ņemot vērā 21. gadsimta perspektīvu un valstu starptautiskās saistības, īpaši tās, kas izriet no Orhūsas konvencijas, mainās sabiedrības un tiesu loma vides tiesību aizsardzībā, un šajā kontekstā nebūtu pamata bažām, ka *actio popularis* vides aizsardzības jomā varētu radīt varas dalīšanas principa apdraudējumu.²⁸ Arī administratīvās tiesas jau kopš pirmajām lietām, kurās tika iesniegtas *actio popularis*, ir atzinušas, ka tādējādi likumdevējs ir akcentējis sabiedrībai svarīgu un sensitīvu jomu, kurā nepieciešama pastiprināta tiesiskā aizsardzība.²⁹ Uzsverot kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanas īpašo nozīmīgumu, likumdevējs atzinis, ka ikviena persona var vērsties tiesā visas sabiedrības interesēs, savukārt personas subjektīvo publisko tiesību aizskārumam šajās lietās nav nozīmes.³⁰

Arī profesors Kristofers Mollerss (*Christoph Möllers*) uzskata, ka tiesāšanās sabiedrības interešu aizsardzībai būtu apšaubāma, ja to iniciētu pašas tiesas, taču citos gadījumos tiesāšanās sabiedrības interešu vārdā, raugoties kontekstā ar varas dalīšanas principu, nešķiet problemātiska, jo šādā gadījumā tiesas tāpat kā visos citos gadījumos darbojas retrospektīvi, individuāli un pamatojoties uz juridiskiem standartiem.³¹ Vēl vairāk – Bernhards V. Vēgeners (*Bernhard W. Wegener*) uzskata,

²⁶ Arī romiešu tiesībās, kurās meklējami *actio popularis* pirmsākumi, *actio popularis* pastāvēja tikai atsevišķās tā laika sabiedrībai nozīmīgās jomās. Sk., piemēram: Mercer P.P. The Citizen's Right to Sue in the Public Interest: The Roman *Actio Popularis* Revisited. University of Western Ontario Law Review, 1983, Vol. 21, No. 1, p. 103.

²⁷ Mikosa Ž. 2019, 344.–345. lpp.

²⁸ Mikosa Ž. 2018, 282. lpp.

²⁹ Sk., piemēram: Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 31. marta lēmuma lietā Nr. SKA-325/2010 (A42938509), 7. punkts.

³⁰ Turpat.

³¹ Möllers C. The Three Branches: A Comparative Model of Separation of Powers. Oxford: Oxford University Press, 2013, pp. 145–146.

ka pieteikumi sabiedrības interešu vārdā nevis apdraud, bet gan – tieši pretēji – stiprina likumdevēja lomu varas dalīšanas sistēmā, proti, tiesību sistēma, kas dod iespēju aizsargāt kolektīvās tiesības tiesā, palīdz nodrošināt vispārējo tiesiskumu un tādējādi stiprināt tieši un demokrātiski leģitimēta likumdevēja varu varas dalīšanas sistēmā, turklāt nav attaisnojami fundamentāli un plaši izņēmumi valsts pārvaldes darbības vispārējai kontrolei tiesā.³²

Tādējādi kontinentālās Eiropas tiesību tradīcijā principā netiek saskatīts likumdevēja sankcionēta *actio popularis* iespējams apdraudējums varas dalīšanas principam. Lai gan *actio popularis* rezultātā tiesā faktiski nonāk lietas, kuras citkārt tajā nenonāktu, tiesas kompetence šo lietu izskatīšanā paliek tāda pati, kāda tā ir gadījumā, kad lieta ierosināta, pamatojoties uz pieteikumu, kura pamatā ir individuālo tiesību vai interešu aizskārums. Savukārt apstākļi, ka *actio popularis* rezultātā tiesas loma ir vērsta uz vispārēju tiesiskuma kontroli valsts pārvaldes darbībā, nepastāvot individuālam subjektīvo tiesību vai interešu aizskārumam, nav saskatāms apdraudējums varas dalīšanas principam. Likumdevēja sankcionēts *actio popularis* un tā rezultātā tiesas īstenota papildu kontrole valsts pārvaldes darbībā tādā jomā kā vides aizsardzība, kuru savas specifikas dēļ ir grūti pilnvērtīgi aizsargāt, tiesā vērstoties tikai individuālu tiesību vai interešu aizskāruma gadījumā, arī nekādā veidā neapdraud individuālu brīvību un tiesību nodrošināšanu, kas ir viens no varas dalīšanas principa mērķiem.

Atsevišķi autori tomēr vērsuši uzmanību uz riskiem, kurus var radīt sabiedrības plašas pieteikuma tiesības. Piemēram, Pīters Keins (*Peter Cane*) norādījis, ka galvenie ieguvēji no liberāla pieteikuma tiesību regulējuma ir interešu grupas; un tiesību sistēmās, kurās paredzētas sabiedrības plašas pieteikuma tiesības, pastāv risks, ka var tikt destabilizētas smalkās attiecības starp tiesām un citiem valsts varas atzariem.³³ Proti, tiesām daudz biežāk var nākties saskarties ar nozīmīgiem vides aizsardzības politikas jautājumiem, kas, pastāvot ierobežojošākam pieteikuma tiesību regulējumam, būtu jārisina politiskā ceļā.³⁴

Lai gan vides lietās var būt klātesoši politiski apsvērumi, pats par sevi fakts, ka šīs lietas tiesā nokļūst, pateicoties *actio popularis*, Latvijā pirmšķietami nerada varas dalīšanas principa apdraudējumu. Administratīvā procesa likuma 1. panta trešajā daļā ietvertā administratīvā akta definīcija noteic, ka administratīvais akts nav politisks lēmums. Savukārt tādi administratīvie akti, kas daļēji pamatoti ar politiskiem apsvērumiem, attiecīgajā daļā nav pakļauti tiesas kontrolei.³⁵

Piemēram, lietā par dzelzceļa infrastruktūras līnijas *Rail Baltica* paredzētās darbības akceptu, Senāta Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Senāts) atzina, ka dzelzceļa infrastruktūras izveidē nenoliedzami tiek vērtēta ne tikai ietekme uz vidi, bet arī dažādi ekonomiski un politiski apsvērumi, savukārt tiesas kompetencē ir izvērtēt, vai ir pienācīgi novērtēta paredzētās darbības ietekme uz vidi, ievērotas vides aizsardzības prasības, bet tiesas kompetencē nav izvērtēt paredzētās darbības

³² Wegener B. W. 2014, p. 236.

³³ Cane P. Open Standing and the Role of Courts in Democratic Society. Singapore Law Review, 1999, No. 20, p. 50.

³⁴ Turpat, 50. lpp.

³⁵ Briede J., Danovskis E. Politiska lēmuma nozīme administratīvajās tiesībās. Jurista Vārds, 11.08.2015., Nr. 31 (883). Sk. arī: Senāta 2017. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. SKA-767/2017 (ECLI:L-V:AT:2017:0922.A420263915.1.S), 6. punkts.

ekonomisko pamatojumu.³⁶ Vienlaikus Senāts atzina, ka nedrīkstētu izveidoties situācija, ka ietekmes uz vidi novērtējumā netiek izvērtēta ietekme uz vidi, bet tiek vērtēti tikai ekonomiskie apstākļi, vai aiz ekonomiskiem apsvērumiem tiek slēpti trūkumi attiecībā uz ietekmes uz vidi novērtējumu, un tieši tāpēc tiesas kompetencē ir pārbaudīt, vai paredzētās darbības ietekme uz vidi ir pienācīgi novērtēta un ir ievērotas vides aizsardzības prasības.³⁷

Apkopojot – politisku apsvērumu iespējama klātbūtne vides lietās var būt raksturīga neatkarīgi no tā, vai lieta ierosināta, pamatojoties uz individuālu tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, vai arī sabiedrības interešu aizsardzībai. Jebkurā gadījumā politiski apsvērumi nav pakļauti administratīvās tiesas kontrolei. Tādējādi likumdevēja paredzēts *actio popularis* konkrētā jomā pats par sevi nerada varas dalīšanas principa apdraudējumu.

Kopsavilkums

1. Pieteikuma tiesības, kuras ir vērstas uz individuālu subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, nerada varas dalīšanas principa apdraudējumu. Pieņemot šādus pieteikumus, administratīvā tiesa īsteno savu tradicionālo lomu varas dalīšanas sistēmā. Proti, administratīvā tiesa veic kontroli pār valsts pārvaldes darbību tiesiskumu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsts pārvaldi un privātpersonu, tādējādi atbilstoši savai kompetencei nodrošinot valsts varas atzaru savstarpējo līdzsvaru un atsvāru.
2. Ņemot vērā Latvijas konstitucionālo ietvaru, tiesisko regulējumu un starptautiskās saistības vides jomā, jo īpaši prasības, kas izriet no Orhūsas konvencijas, nav pamata uzskatīt, ka likumdevēja sankcionēts *actio popularis* vides jomā varētu apdraudēt varas dalīšanas principu. Vides aizsardzības jomā sabiedrības interesēs īstenojot pastiprinātu tiesisko uzraudzību pār valsts pārvaldes darbību tiesiskumu, administratīvā tiesa atbilstoši savai kompetencei veicina vispārēju tiesiskuma nodrošināšanu sabiedrībai īpaši nozīmīgā jomā, kuru savas specifikas dēļ būtu grūtības pilnvērtīgi aizsargāt, tiesā vēršoties tikai individuālu tiesību vai interešu aizskārums gadījumā.
3. Lai gan ar *actio popularis* vides aizsardzības jomā administratīvajās tiesās potenciāli var nonākt vairāk tādu lietu, kurās nozīmīgi ir ne tikai juridiski, bet arī politiski apsvērumi, tas pats par sevi nerada varas dalīšanas principa apdraudējumu. Neatkarīgi no tā, vai administratīvā lieta ierosināta, pamatojoties uz individuālu tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, vai *actio popularis*, politiski lēmumi, kā arī politiski apsvērumi administratīvā akta ietvaros Latvijā nav pakļauti administratīvās tiesas kontrolei.

³⁶ Senāta 2020. gada 10. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-317/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0710.A420301716.7.S), 6. punkts.

³⁷ Turpat.